

Wojciech Gajewski

Edukacja regionalna i nie tylko... w ramach PLZ *Zdolni z Pomorza* – KOMPETENCJE SPOŁECZNE

Pomorska Liga Zadaniowa *Zdolni z Pomorza* to konkurs, który szczególną uwagę przykłada do kształtowania u uczniów – poczucia tożsamości narodowej, wzbogacania wiedzy o historii Pomorza i mieszkańcach, świadomości własnych korzeni oraz budowania postaw tolerancyjnych, a także otwartości wobec różnych kultur i tradycji. Powyższe wpisuje się w szkolne cele edukacji regionalnej, rozumianej jako „proces kształcenia i wychowania oraz kształtowania tożsamości człowieka związanego ze swoją ziemią i kulturą”¹, tak ważnej w procesie dydaktyczno-wychowawczym oraz uwzględnianej w założeniach polityki edukacyjnej państwa².

Podstawowym zamysłem projektu i rywalizacji konkursowej jest nie tylko pobudzenie i rozwijanie zainteresowań dziedzictwem historyczno-kulturowym wśród pomorskich uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ale także przybliżanie zabytków i dóbr kultury Pomorza. Wykorzystanie wielu niedostępnych dotychczas źródeł i przede wszystkim, jak to w przypadku konkursów bywa, umożliwienie uczniom uzasadniania własnego zdania, czy tak konstruowanie pytań, żeby mogli sobie wyrobić własną opinię i ją uzasadnić – to gwarancja osiągnięcia sukcesów, czego uczniom biorącym udział szczególnie życzymy. Niewątpliwie też znaczącym dla organizatorów Pomorskiej Ligi Zadaniowej *Zdolni z Pomorza* celem, jest inspirowanie nauczycieli przedmiotów humanistycznych do włączania szeroko rozumianych zagadnień związanych z edukacją regionalną do kształcenia młodzieży na obszarze całego województwa pomorskiego. Dydaktyka szkolna od dawna docenia aspekt oraz walory edukacyjne regionalizmu jako zjawiska, a problematyki regionalnej jako składnika kształcenia przed-

miotowego i wychowania patriotycznego uczniów³. Realizacji, tak nakreślonych priorytetów, służą zadania konkursowe przygotowane w ramach przedmiotów rozwijających kompetencje społeczne na każdym z trzech etapów konkursu. Pamiętając, iż nasz region jest wielokulturowym oraz akceptując dydaktyczną atrakcyjność regionalizmu, staramy się propagować postawy „autentycznego otwarcia się na inne społeczności i kultury”, a także „zaangażowania w sprawy i problemy własnego środowiska”. Mniejszości narodowe, to niewątpliwie niejedynie świadectwo wielokulturowości Pomorza, dlatego oceniając zadania konkursowe staraliśmy się także, wyróżniać upowszechnianie wiedzy o historycznym dziedzictwie Pomorza na tle historii Polski, topografię województwa, przyrodę, architekturę, muzealia i archiwalia, czy zauważalny renesans kulturowy jaki przeżywa społeczność Kaszubów, Kociewiaków i Borowiaków, również w pełni akceptując pamięć i tradycję ustną⁴.

Przykładami zadań konkursowych pozwalających na zrozumienie dziedzictwa Pomorza, ale jednocześnie wymagających od uczestników nie lada wysiłku poznawczego, empatii i chęci zrozumienia niezwykle skomplikowanych losów tej krainy, mogą być te zaproponowane z etapu powiatowego i wojewódzkiego, a także zadanie dodatkowe, w formie pracy pisemnej i prezentacji multimedialnej:

1. *Jeśli nie pamięć, to co? Zaproponuj swoim rówieśnikom jak trwale i ciekawie upamiętnić miejsca autentycznych wydarzeń historycznych z okresu XX wieku w Twojej okolicy. Warto pamiętać, żeby Twoja wypowiedź nie przekraczała maksymalnie 250 słów oraz uwzględniała wybrane środki językowe, zasady cytowania i wykorzystaną bibliografię.*
2. *Miejsca, które w województwie pomorskim warto zobaczyć. Temat możesz zrealizować w formie prezentacji multimedialnej.*
3. *Zabytki i miejsca historyczne województwa pomorskiego. Temat możesz zrealizować w formie*

1. Zob.: M. Kulwikowska, *Elementy edukacji regionalnej*, w: „Życie Szkoły” 1997, nr 7; B. Boczukowa, *Edukacja regionalna*, w: „Nowa Szkoła” 2000, nr 3; także: <https://edukacjaregionalna.pl>

2. Zob.: Dz. U. RP 2012, poz. 977. *Rozporządzenie Ministra Edukacji narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół z 27 sierpnia 2012 r. z póź. zm.*; *Dziedzictwo kulturowe w regionie. Założenia programowe MEN*, Warszawa 1995.

3. I. Jarzyńska, *Edukacja regionalna dzieci w procesie kształcenia zintegrowanego*, w: *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, Kwartalnik dla nauczycieli 2010, nr 1-2 (79-91), s. 79.

4. Szerzej na ten temat: J. Kowalikowa, *Regionalizm w wymiarze społecznym, kulturowym i edukacyjnym*, w: *Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki*, M. T. Michalewska (red.), Kraków 1999, s. 76-77; S. Bednarek (red.), *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole*, Wrocław 1999.

wypowiedzi pisemnej, przewodnika turystycznego (np. w formie planu jednodniowej wycieczki z opisanymi i proponowanymi do zwiedzania miejscami) lub albumu fotograficznego (prezentacja multimedialna).

4. Pomorze, którego już nie ma. Dawne obyczaje, obrzędy i miejsca. Temat możesz zrealizować w formie wypowiedzi pisemnej lub prezentacji multimedialnej.
5. Zaproponuj zadanie do budżetu obywatelskiego o charakterze ogólnomiejskim. Wyboru dokonaj spośród kategorii, która tematycznie najbardziej pasuje do Twojej propozycji: zdrowie, infrastruktura, edukacja, kultura, bezpieczeństwo, zieleń i ochrona środowiska, sport i społeczeństwo. W zgłoszeniu podaj: tytuł, szczegółowy opis propozycji zadania i miejsce jego realizacji oraz uzasadnienie, przybliżony kosztorys i harmonogram działań związany z wykonaniem propozycji Twojego zadania⁵.

Uczestnik, który podejmował się rozwiązania zadań nabywał wiedzę historyczną o własnym regionie, w połączeniu z wiedzą o własnym państwie i narodzie, a także geograficzną, czy tę z zakresu sztuki. Zadania konkursowe mają pomagać w rozwoju różnorodnych dziedzin osobowości ucznia, m.in.: sfery intelektualnej i umiejętności praktycznych, tak istotnych w kompetencjach społecznych, takich jak interpretacja faktów, analiza źródeł, odczytywanie obrazów i inne. Sprawdzając prace uczestników kolejnych edycji konkursu dostrzegamy konieczność kształtowania umiejętności poprawnego i swobodnego wypowiadania się, pisania, czytania ze zrozumieniem, przygotowania do publicznych wystąpień. Bez wątplenia zadaniami konkursowymi, których celem jest sprawdzenie radzenia sobie w złożonej sytuacji społecznej, zdolności pokonywania stresu, bycia asertywnym oraz autoprezentacji są zadania dodatkowe, polegające na zaproponowaniu i zrealizowaniu własnego pomysłu w formie zadania otwartego. Wśród tych zadań – co warto podkreślić – dodatkowo punktowanych i mających istotny wpływ na klasyfikację końcową konkursu, możemy także w sposób dowolny wplatać element „regionalny”. Warto zobrazować to na przykładzie zadania dodatkowego dla szkoły podstawowej z edycji 2020/2021:

Dlaczego to jest dla Ciebie ważne? Sformułuj polecenie i podaj przykładowe rozwiązanie zadania konkursowego, którego myślą przewodnią jest postawione pytanie. Zadanie zrealizuj w formie pisemnej, albumu / prezentacji multimedialnej. Inspiracją do wykonania tego zadania może być Twoje najbliższe otoczenie, rzecz, tradycja, czynność, osoba, a może zupełnie coś innego ...⁶.

5. Przykłady zadań z dotychczasowych edycji Pomorskiej Ligi Zadaniowej Zdolni z Pomorza – kompetencje społeczne.

6. Tamże.

Ewaluacja dotychczasowych edycji konkursu jest bardzo efektywna, szczególnie etapów powiatowego i wojewódzkiego. Organizatorzy wskazują na kompatybilność zadań kompetencji społecznych z oczekiwaniami uczestników, przydatność nabytej wiedzy oraz – co stanowi pewnego rodzaju novum – możliwość do przemyśleń i własnych interpretacji przez biorących udział. Oczywiście uczestnik może skorzystać z przygotowanych propozycji lub, jak to jest w przypadku zadania dodatkowego, „zaproponować i zrealizować” własny pomysł. Eksperti Pomorskiej Ligi Zadaniowej Zdolni z Pomorza z satysfakcją podkreślają wysoki poziom merytoryczny prac.

Z oczywistych względów, nie możemy zaprezentować rozwiązań zadań konkursowych w formie prezentacji multimedialnych, ale jako przykład niech posłużą zaproponowane i zrealizowane zadania z edycji 2020/2021 w formie pracy pisemnej przez uczestniczki konkursu.

Przykład 1.

Wyobraź sobie, że musisz poprowadzić apel dla uczniów szkół ponadpodstawowych na temat socjalizacji. Skupiając się najbardziej na socjalizacji wtórnej, napisz scenariusz na podstawie, którego poprowadzisz spotkanie. Podeprzyj się minimum jednym argumentem z Twojego życia, w którym doświadczyłeś / doświadczyłaś socjalizacji wtórnej⁷.

Autor: Kornacka Julia, Malbork

Scenariusz apelu dla uczniów szkół ponadpodstawowych na temat socjalizacji

Prowadzący: Witamy na szkolnym apelu tematycznym. Poruszymy dziś bardzo istotny temat socjalizacji – temat ważny i bliski każdemu z nas. Problem omówi nasza szkolna koleżanka Julka.

Julia: Dzień dobry! Na początku zadajmy sobie pytanie, czym jest socjalizacja? Moim zdaniem socjalizacją możemy nazwać okres w życiu człowieka, w którym rozpoczyna kształtowanie swojej osobowości i na co dzień ma do czynienia z innymi ludźmi, ze społeczeństwem. Osoba, która zaczyna się socjalizować przygotowuje się do dalszych etapów życia, innymi słowy mówiąc parafrazując znane przysłowie „Czego Jaś się nie nauczy za młodu, tego Jan nie będzie potrafił w przyszłości” lub „Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”.

Życie jest dla nas pewnego rodzaju szkołą, ponieważ każdego dnia uczymy się czegoś nowego – podobnie jak w szkolnej ławce. Proces socjalizacji dzielimy na: socjalizację pierwotną i socjalizację wtórną. Ta pierwsza skupia się głównie na nauce przeży-

7. Tamże.

cia w społeczeństwie, poprzez naśladownictwo innych lub zabawę. Socjalizacja wtórna jest etapem, w którym człowiek przygotowuje się do pełnienia określonych ról w dorosłym życiu. Po osiągnięciu tej dorosłości, przekształca i dopełnia jedynie swój charakter, wchodząc w coraz to nowe role.

Gdzie uczymy się socjalizacji wtórnej? Socjalizowany podmiot ma swój udział w wielu światach społecznych, odmiennych od środowiska rodzinnego: formalnych grupach rówieśniczych (drużyny sportowe, kółka zainteresowania, zajęcia pozalekcyjne, a przede wszystkim klasa szkolna) oraz nieformalnych grupach rówieśniczych, w których spędza wolny czas z własnego dobrowolnego wyboru. W tym procesie słabnie wpływ rodziny, a wzrasta rola grup rówieśniczych i systemu instytucjonalnego.

Etap socjalizacji wtórnej rozpoczyna się przed 16 rokiem życia i trwa do jego zakończenia, jednak najbardziej dynamiczny okres przypada na czas późnej adolescencji. Wtedy to właśnie krystalizuje się osobowość młodego człowieka i jego tożsamość. Jak uczymy się tego rodzaju socjalizacji? Jest to etap gry, w której człowiek uczy się generalizować cechy grupy, role pełnione przez jej członków, jak też i całą grupę, postawy innych członków grupy oraz reguły działania jednostkowego i grupowego. Uczy się stawiać w – nie swoich jeszcze – rolach.

Jestem nastolatką, która jest w połowie okresu późnej adolescencji i sądzę, że temat socjalizacji wtórnej jest bliski mojej osobie, ponieważ życie zdążyło już mnie sporo nauczyć i przygotować do dorosłości. Od kiedy pamiętam, zawsze byłam dobrą uczennicą i nauka sprawiała mi przyjemność. W gimnazjum postanowiłam, że jeszcze bardziej poświęcę się mojej edukacji, ponieważ zależało mi na dobrych ocenach na świadectwie końcoworocznym, gdyż ubiegałam się o miejsce w klasie o profilu psychologicznym, w jednym z malborskich liceum. Osiągnęłam swój cel i udało mi się zdobyć miejsce w wymarzonej klasie. Naukę w liceum rozpoczęłam we wrześniu 2019 roku. Pierwsze tygodnie były dla mnie trudne, ponieważ społeczność szkolna traktowała nowych uczniów dość surowo, w klasie niestety też panowała nieprzyjemna atmosfera. Bywały dni, że na samą myśl o szkole nie miałam nawet ochoty, aby wstać z łóżka. W miejscu, w którym myślałam, że się odnajdę doświadczyłam ostracyzmu. Każdego dnia próbowałam nawiązać kontakt z rówieśnikami, jednak wszyscy byli bardzo zdystansowani i nikt nie miał ochoty na rozmowę. Należę do bardzo otwartych osób i wiedziałam, że nie wytrzymam kilku lat pośród takich osób. Od zawsze uważałam, że człowiek nie może być samotną wyspą, postanowiłam, że muszę zawalczyć o swoje dobro. Trzeba było podjąć trudną decyzję, która zależała od mojej przyszłości.

Po czterech miesiącach zdecydowałam, że przepiszę się do innej klasy. Trochę trudu sprawiło mi wybranie innego profilu klasy, ponieważ to z psychologią wiązałam swoje studia. Ostatecznie zdecydowałam się podjąć naukę w klasie językowej, w której było kilka znanych mi osób. Po pierwszym dniu w nowej klasie byłam pod wrażeniem, jak wszyscy miło mnie przyjęli. Od tego czasu uczęszczanie na lekcje, nawet te online sprawia mi przyjemność. Minął już rok odkąd zdecydowałam o swojej przyszłości i ani trochę nie żałuję swojej decyzji. Ta sytuacja nauczyła mnie, że w życiu niestety nie wszystko będzie szło po mojej myśli i czasem musimy zaryzykować, aby zrozumieć, że zmiana była potrzebna. Role społeczne, które odgrywamy non stop się zmieniają, więc nie powinniśmy się do wszystkiego przyzwyczajać, ponieważ nikt nie wie, co jest nam pisane za kilka lat, a my będziemy musieli stawiać czoła każdej sytuacji, nawet tej bez wyjścia. (...)

Podsumowując, chciałabym uświadomić każdemu, jak ważny jest proces socjalizacji wtórnej. W trakcie tak długotrwałego etapu w naszym życiu wciąż uczymy się podejmować nowych ról społecznych i żadnej sytuacji nie możemy nazywać błędem, a jedynie lekcją. Myślę, że naprawdę warto o tym pamiętać, ponieważ czasem trudno jest nam pogodzić się z niepowodzeniem i ciągle siebie krytykujemy w naszym „idealnym” świecie, który sami sobie niestety kreujemy.

Prowadzący: Dziękujemy za zabranie głosu.

Przykład 2.

Napisz opowiadanie, w którym zaprojektujesz własne „Drzewo Marzeń”. W wypracowaniu odwołaj się do tekstów kultury np. książki, filmu.

Autor: Inga Solis

„Moje Drzewo Marzeń”

Pewnego poranka, usłyszałam mój budzik. Zazwyczaj o tej porze, słońce powinno złośliwie świecić na moje oczy i przeszkadzać w dalszym spaniu. Natomiast tym razem nic takiego nie miało miejsca. Postanowiłam więc, spojrzeć przez okno, by dowiedzieć się, o co chodzi. Gdy wstałam z łóżka i stanęłam przed oknem nie mogłam uwierzyć własnym oczom. Przed moim domem stało ogromne, masywne drzewo, pełne kolorowych i delikatnych liści, a dookoła latało mnóstwo kolorowych owadów.

Nie wiedziałam skąd się ono tam wzięło. Zbiegłam na dół, chwyciłam pierwszy lepszy sweter i wybiegłam na dwór. Z bliska drzewo to wyglądało jeszcze bardziej zdumiewająco. Gdy chciałam przyjrzeć mu się jeszcze bliżej zatrzymała mnie pewna drobna istota, z wyglądu przypominająca elfy z bajek. Muszę przyznać, że trochę się przestraszyłam.

- Witaj, kim jesteś? – zapytałam.
- Jestem strażnikiem tego drzewa – odpowiedział drobny elf.
- Co to za drzewo? Czemu rośnie przed moim domem?
- Jest to drzewo marzeń. Zasadziłem je tu, aby pomóc spełnić Ci twoje marzenia.
- Drzewo marzeń? Jak ono działa?
- Zastanów się nad swoimi największymi marzeniami, zapisz je na karteczce i mi je przynieś. Ja zawieszę je na tym drzewie, a za resztę odpowiedzialne jest ono samo. Teraz zmykaj do domu, bo nie mamy dużo czasu.

Bardzo się zdziwiłam, ale za poleceniem elfa pobiegłam do środka domu. Usiadłam przy biurku i zaczęłam się zastanawiać, czego pragnę. Byłam pewna, że chcę odbyć podróż dookoła Świata i przeżyć niesamowite przygody niczym w lekturze „W 80 dni dookoła świata”. Napisałam, co chciałabym podczas niej przeżyć. Kogo poznać, czego spróbować, co zobaczyć. Nim się obejrzałam, moje biurko pełne było kolorowych, zapisanych karteczek. Wybiegłam więc energicznie z pokoju, by wręczyć je tajemniczemu elfowi. Z powodu mojego pośpiechu oraz rozwiązanej sznurówki potknęłam się i zjawiskowo upadłam. Na krótką chwilę straciłam przytomność.

Gdy się obudziłam, okazało się, że to wszystko było tylko snem. Niestety nie odbyłam mojej wymarzo-

nej podróży, natomiast cała ta historia zmotywowała mnie, by jeszcze bardziej dążyć do spełniania marzeń. Od tamtego magicznego dnia minęło już dużo czasu, lecz ja i tak nigdy o nim nie zapomnę.

Tegoroczna edycja konkursu Pomorska Liga Zadaniowa Zdolni z Pomorza objęła ogółem 9.448 uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, z tej liczby 1310 osób (14 % wszystkich startujących) to uczestnicy konkursu z grupy przedmiotów rozwijających kompetencje społeczne. Do etapu powiatowego zakwalifikowano – 241 osób, z tej liczby na 124 zakwalifikowanych ze szkół podstawowych przystąpiło – 69, a na 117 ze szkół ponadpodstawowych przystąpiło do rywalizacji – 62. W etapie wojewódzkim brało udział odpowiednio – 50 uczestników ze szkół podstawowych i 49 ze szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych.

Gratulujemy wszystkim uczestniczącym w konkursie, a w szczególności laureatom i finalistom etapu wojewódzkiego.

Wojciech Gajewski

Ekspert Pomorskiej Ligi Zadaniowej Zdolni z Pomorza w zakresie kompetencji społecznych. Wykładowca akademicki i nauczyciel dyplomowany z ponad 30-letnim stażem pracy pedagogicznej, uczy historii i WOS-u w V LO im. Z. Herberta w Słupsku.

Przewodnik.

Szkoła włączająca uczniów z doświadczeniem migracji na Pomorzu

Ze wstępu

Przewodnik stanowi merytoryczny wstęp do rozwoju kompetencji szkół w obszarze nauczania i integracji uczniów z doświadczeniem migracji. Przewodnik zarysowuje kluczowe kwestie, z którymi boryka się środowisko szkoły wraz ze swoim rosnącym różnicowaniem: językowym, kulturowym, tożsamościowym, adaptacji po obu stronach: osób przyjezdnych i środowiska przyjmującego. Migracja do Polski i wejście do pomorskich szkół uczniów i ich rodziców staje się wyzwaniem szkoły jako systemu, a nie – dla pojedynczego ucznia czy jego wychowawcy. Szkoła potrzebuje zrozumieć swoją różnorodność i dokonać dostosowań, które pozwolą z jednej strony na włączenie uczniów i gwarantowanie im możliwie wysokich szans na rozwój, a z drugiej – ułatwić pracę kadr szkolnych, które mierzą się z tymi nowymi dla Pomorza wyzwaniami.

Przewodnik jest przeznaczony dla wszystkich osób, przede wszystkim z sektora edukacji i środowiska szkoły, które chcą nabyć wstępną wiedzę o wyzwaniach i rozwiązaniach w tematyce wielokulturowości w szkole.

Publikacja dostępna w wersji online: <https://tiny.pl/97rgt>

CZYTAJ: Przewodnik.
Szkoła włączająca uczniów...